

ELS PLANS DEL PATRIMONI CULTURAL PER A SALVAGUARDAR EL PASSAT

Lluitar acarnissadament contra l'espoli

A la Conselleria de Cultura valenciana arriben, en un degoteig sens fi, denúncies i protestes sobre la destrucció del nostre patrimoni arqueològic. Una geografia de jaciments encara susceptibles de ser maltractats, per als quals enguany la Direcció General del Patrimoni prepara un ambiciós pla de recuperació.

ismael L. Belda

Carme Aranegui, cap del Servei del Patrimoni Moble de la Generalitat valenciana, va rebre durant 1988 catorze denúncies. Totes es referien a espoliació o atac contra jaciments de valor arqueològic situats arreu del País Valencià. D'aquestes, una part significativa es referien a actuacions comeses per simple ignorància dels vianants i curiosos de les coses antigues; però un altre bon grapat tractaven de queixes al patrimoni on es demostrava l'acció vandàlica i impune d'espoliadors professionals, de lladres de la història més remota.

En la Ratlla del Bubo, una zona de Crevillent que guarda una cova prehistòrica amb un notable jaciment del Paleolític, es va cometre un espoli permanent, amb trencament de tanques i bestials moviments de terra. El 80% del solar arqueològic va quedar finalment destruït. Els espolis foren continuats. En el primer, més de nou metres quadrats de terra quedaren remoguts per mans profanes. En el se-

gon, els agressors van arribar a excavar fins a 2,50 metres de profunditat. L'informe de l'arqueòleg que denuncia l'aberració, dirigida a l'Ajuntament de Crevillent a través del Patrimoni Cultural, parlava de «grups de furtius» i del pas feroç de «psicòpates professionals».

Normalment, les denúncies es fan per experts i científics al Patrimoni, per a ser tingudes en compte més tard pels municipis afectats i pel Govern Civil. Així es va fer en quatre ocasions per al Parc de la Valltorta, disset abrics d'art rupestre del Llevant que tingueren visites permanents de turistes destructors. Aquestes coves es troben vigilades ara per dos guàrdies dependents de la Conselleria de Cultura-Direcció General del Patrimoni Cultural. Els exemples són nombrosos. Per citar-ne un altre, la làpida amb inscripcions de l'Alcorà de la mesquita descoberta recentment a Guardamar del Segura, entre un mar de dunes i pins centenaris, va ser arrancada del mur on havia estat durant segles, per visitants aliens a la causa d'Al·là i de qualsevol civilització. Afortunadament, i en previsió d'aquesta visita, havia estat substituïda per una altra d'imitació.

Els jaciment ibèrics han estat els més perseguits i afectats. Detectors de metalls, com els que a la llum del dia s'ofereixen des de les pàgines publicitàries dels diaris, s'usen per a buscar, sempre destructivament, peces metàl·liques al cor d'una exploració arqueològica. Els espolis subaquàtics són també abundosos. Visitants i buscadors estrangers es dediquen obsessivament, segons la Conselleria, a profanar i destruir els fons arqueològics que hi ha sota l'aigua, fet que ocupa el número u en el rànquing d'agressions.

No obstant això, els espolis descendeixen. Les mesures dissuasòries han augmentat, i també la sensibilitat ciutadana davant del patrimoni històric de tots. És clar que no totes les destruccions —per manca de personal científic i vigilant— no arriben a denunciar-se. Normalment, l'agressor ha desaparegut, i resulta pràcticament impossible que les investigacions de la policia troben l'autor de l'espoli. En Patrimoni Cultural afirmen: «És necessari que els arqueòlegs ho notifiquen immediatament. Si no enxampem l'espoliador *in fraganti*, no fem res».

La Conselleria nega l'existència de màfies estructurades al voltant del saqueig arqueològic: «No ens consta l'existència de grups organitzats, sinó de gent que vol un objecte o un altre com a bé espiritual, i no tant material.

Una màfia apinyada entorn del negoci arqueològic seria fàcilment detectable».

L'educació continua sent la salvaguarda elemental del nostre patrimoni, i per això als centres d'excursionistes o als col·legis arriben normes i pautes de comportament quant a viatges, excavacions i rutes del passat. Qualsevol peça fora de l'estrat no té el mateix valor com incorporada en la seua cronologia en el conjunt arqueològic.

La propietat de qualsevol depòsit en un museu és sempre de la Generalitat valenciana. Els museus tenen com a

Enric Cunat.

norma no comprar res de procedència dubtosa. La llei s'aplica rotundament per a recuperar el patrimoni robat. Recentment, la Direcció del Patrimoni Cultural, després de confirmar-ne l'autenticitat, adquirí a uns antiquaris una falcata o espasa ibèrica i una estatera o romana.

Els projectes oficials

Les línies de programació de la Direcció General del Patrimoni Cultural, DGPC, que dirigeix Enric Cunat, pretenen, pel que fa al patrimoni arqueològic, augmentar-ne, sobretot, el coneixement. Per a aquest increment, dividit en excavacions ordinàries i d'urgència o salvament, la Direcció destinarà enguany 45 milions de pessetes. Les primeres són les programades i que compten amb un projecte d'investigació avalat per alguna institució científica. Les segones, les avalades pel Patrimoni Artístic Moble i iniciades arran d'una

pressió constructiva —carreteres, zones en desenvolupament urbà i turístic, etc. Aquestes no solen ser lentes i els equips actuen a càrrec econòmic de la DGPC.

Per a les excavacions ordinàries, el Patrimoni autoritzà fins al passat mes de juliol un total de 64 actuacions. Vint-i-vuit d'aquestes estaven destinades a exploracions arqueològiques en la demarcació provincial d'Alacant; vint-i-tres a la de València i tretze a la de Castelló. Les excavacions d'urgència o salvament van ser, fins a la mateixa data, trenta-sis en total. A aquestes cent operacions per recuperar la nostra memòria soterrada cal afegir altres importants decisions del Patrimoni. Així, el conveni firmat amb l'Ajuntament de València per a excavacions en zones urbanes, i a les quals la DGPC destina deu milions de pessetes; i el que encara està pendent de firma amb el consistori d'Alacant, amb quatre milions aportats des del departament que dirigeix Enric Cunat.

També cal destacar les subvencions a equips arqueològics municipals. Enguany, deu ciutats disposen d'aquesta ajuda oficial: Dénia, Petrer, la Vila Joiosa, Villena, Santa Pola, Alcoi, Xàtiva, Paterna, Borriana i la Vall d'Uixó. Cinquanta milions de pessetes van destinats, per altra banda, al manteniment i millora del Museu de la Valltorta, als quals hem d'afegir 14 milions més procedents dels ajuntaments amb servei de patrimoni arqueològic. Altres vint-i-cinc més es destinen a cobrir la protecció i manteniment de jaciments. A aquesta quantitat cal sumar el presupost afegit per les diputacions responsables de la zona on es troba el tresor històric.

En la Direcció General del Patrimoni es pensa que la xifra de despeses destinades a les excavacions i al projecte d'investigació i conservació de les troballes és adequada. Tesi avalada pel fet que molts ajuntaments col·loquen una important partida de diners amb destinació arqueològica i que, a més, mantenen convenis amb l'INEM per a la peonada.

L'inventari de la història

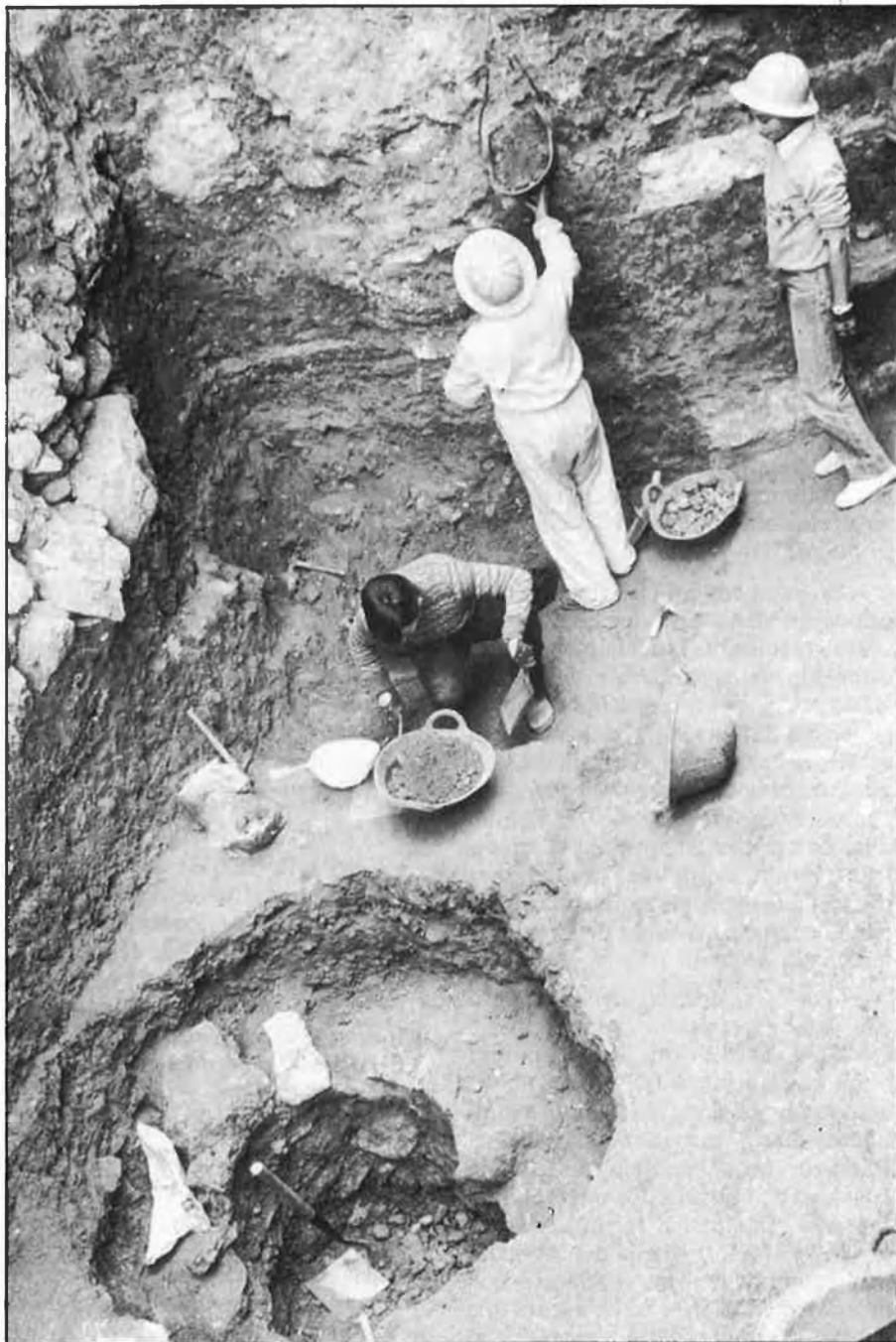
La impotència creada davant del desconeixement de la ubicació i l'estat d'un jaciment quedarà resolta amb l'elaboració d'un registre dels nostres béns arqueològics. L'inventari podrà dir on i com es troba un assentament. És una primera forma de protecció, abans d'una investigació programada pel museu, amb tota la cadena de diverses fases de restauració, tipologia, exposició, estudi antropològic, etc. In-

clús els actuals i futurs PGOUs de les ciutats hauran de comptar des d'ara amb aquesta informació sobre la geografia romana, ibèrica o àrab oculta. El Consell Assessor d'Arqueologia i la Direcció General del Patrimoni elaboren aquest 1989 els catàlegs valencians de jaciments sota terra o sota la Mediterrània local. Fortunes de déus i d'hommes d'altres temps que encara romanen al fons de les aigües, víctimes de naufragis o dels invisibles corrents marins.

L'inventari apuntarà en els pròxims mesos un mapa arqueològic de les comarques; els fons acumulats al Museu Valencià de Prehistòria; un compendi precís de l'epigrafia romana, tant de les vies públiques com dels recintes i solars de propietat privada; un sumari de l'art rupestre llewantí, i un inestimable gràfic de tots els focus d'interès al litoral subaquàtic.

Totes les excavacions i jaciments del País Valencià estan tutelats per la Generalitat valenciana i la Direcció General del Patrimoni Cultural, jurídicament i físicament. Els expedients de Béns d'Interès Cultural, BIC, estan pendents de declaració definitiva pel consell de ministres en el cas del Grau Vell de Sagunt, el mausoleu romà de la Vila Joiosa i la mesquita de Guardamar del Segura, i en fase d'informació pública respecte al solar de l'antiga ciutat de Xàtiva, el Pla de Nadal de Ribera-Roja del Túria, l'Alcúdia d'Elx i la vil·la romana de l'Albufereta d'Alacant. Pendents d' anotació preventiva es troben els abrics amb art rupestre de la Valltorta, i amb expedient encara en preparació el Portus Illicitanus de Santa Pola.

Això, quant a tutela legal. Física-ment, el Patrimoni protegeix amb el tancament públic els jaciments de la Muntanya Assolada d'Alzira; els obradors romans de Setla-Mirarosa-Mirafior; el Pla de Nadal; els abrics de la Valltorta; la Cova del Sol, al Fondó de les Neus; la Cova de l'Aigua, a Dénia; el grau vell de Sagunt; la Ratlla del Bubo, a Crevillent; i el Castellet de Bernabé, a Lliria. La Diputació de València s'ocupa de vigilar per la Bastida de les Alcuses, a Moixent, i l'Ajuntament del Campello manté la tutela física sobre la mítica Illeta i els Banys de la Reina. Enguany continua en marxa el gran projecte de rehabilitació del teatre romà de Sagunt. I dos nous projectes de restauració han estat ja encarregats: el del ja anomenat Pla de Nadal, i un altre al mausoleu de la Vila Joiosa.

Cent exploracions arqueològiques s'han iniciat ja al llarg de 1989.

Rescatar

La creació i promoció de centres d'estudi i difusió de la primera història del poble valencià és, igualment, un destacat objectiu del gabinet que presideix Enric Cugat. Entre els horitzons d'enguany, la Direcció del Patrimoni pretén la creació d'un Parc Arqueològic de la Valltorta, amb delimitació de l'àrea, protecció legal i començament de la primera fase d'execució del museu; la inauguració de la biblioteca del museu de la romanització valenciana que, amb 600 volums inicials classificats, veurà una palpable inversió en adquisicions, i l'inici d'intercanvis de pu-

blicacions en un àmbit internacional.

També està en marxa, dins del Museu de Sagunt, la tramitació d'un encàrrec per a projectar un magatzem arqueològic per part del Ministeri de Cultura, i l'habilitació d'un sector del mur medieval en la sala de la muralla de l'IVAM per a la seua exposició al públic. Així mateix, tres milions seran destinats a beques per a estudis i formació d'arqueòlegs, i a subvencionar historiadors que puguen viatjar a l'estranger i realitzar estudis comparatius o treballs teòrics, bàsicament sobre documentació i fonts que cal rescatar i comprovar. □